

DE TRAGIEK VAN DE SCHOONHEID VAN DE KUST

“Weg met door prikkeldraad omheinde natuurgebieden, die enkel toegankelijk zijn voor een groene elite.” Dit stukje komt uit het Westtoer-rapport ‘[Welkom in de duinen](#)’. Dit rapport van 2008 gaat dieper in op de toekomst van de kust, de uitbouw van het toerisme en de mentaliteitswijziging die hiervoor nodig is. “Natuur voor iedereen’, de slogan van Natuurpunt grijpt Westtoer er dankbaar in aan om volop te gaan voor de integratie van doorsteken en paden in de 3800ha nog overgebleven duinen aan onze kust. Het gaat hier om onder meer fiets-, wandel-, mountainbike- en ruiterpaden. Een zevental jaar na dit rapport krijgt de West-Vlaamse Milieufederatie steeds meer bezorgde vragen van kustnatuurbeheerders. Integratie van recreatie lijkt te leiden tot degradatie van de laatste restjes natuur....

Zon en zee, Floréal en camping Cosmos: iedereen naar de zee!

Het versnelde allemaal na WOII. Deze naoorlogse jaren kondigden een democratisering van de vakanties aan. Kinderen gingen op kamp in grote complexen midden de duinen, appartementsblokken vervingen vissershuisjes en de amusementsindustrie vestigde zich definitief aan de kust,dijken. De kustlijn groeide stilaan uit tot een nieuwe Atlantikwall. In 1993 was de meerderheid van de geesten rijp om het Duinendecreet af te kondigen. De laatste restjes duinen mochten niet meer bebouwd worden en het behoud werd, samen met het beheer, een prioriteit.

Maar de vreugde werd getemperd door de realiteit: heel wat duinen waren in half verkavelde toestand achtergelaten en waren de facto zo goed als verloren.

Daarenboven hadden vooruitziende bouwpromotoren zich een plaatsje gekocht net aan de rand van de beschermde duinen, een lucratieve investering want het zicht werd beschermd en de prijzen werden navenant. Maar de druk op de resterende eilandjes duin werd er niet kleiner op. Door haar ongereptheid, werd het duinengebied ingeschakeld in de waterwinning. En, opgestapeld in betonnen dozen, zochten de recreanten steeds meer de ruimte op. Niet alleen de prille duinen aan het strand, maar ook de oudere duinenresten werden overspoeld. Om deze mensen te voorzien van animatie werd nieuwe infrastructuur op poten gezet, zoals het evenementenplatform in Zeebrugge (°1996), het evenementenstrand in Duinbergen, (eco-) golfterreinen, heel wat terrasplatforms op het strand, surfclubs in natuurgebied,...

Plaats tekort voor ieders wensen.

Elke gemeente pastte daarenboven haar eigen beleid toe en handhaafde naar eigen ambitie. In 2002 wilde de Provincie echter een eenvormig beleid voor de deel-ruimte Kust voor permanente en tijdelijke constructies. Dit kader was, mits uitzonderingen (bv. voor surfclubs en bereikbaarheid van het strand tussen Bredene en Vosseslag (De Haan)), redelijk beperkend voor vaste constructies, maar sprak zich niet uit over recreatiedruk.

Tegelijk werd ook duidelijk dat de zee niet op haar huidige niveau zou blijven en dat er ingrijpende werken nodig zijn. Strandsuppleties werden deel van het winterdecor, samen met dijkverhogingen en nieuwe zeeweringen.

En intussen wilde de vakantieganger doorheen het hele jaar recreëren aan de kust. Gestimuleerd door een aanbod dat zich niet meer beperkte tot het hoogseizoen, ontdekte de meer avontuurlijke vakantieganger paardrijden aan de kust, zochten mountainbikers en wandelaars naar nog niet platgetreden paden en wilde de vastgoedsector ook een aanbod voor mensen die meer dan een zicht op betonnen platen wilde. Maar ook de nieuwkomers aan de kust, veelal gepensioneerden of tweeverblijvers, wilden een aanbod, 'hors saison'. De race op de laatste ongerepte kustgebieden werd ingezet.

Aan hoog tempo worden nieuwe residenties aangeboden met een uniek zicht op de polders of aan de nieuwe jachthaven met zicht op de beschermde duinengordel. Omdat mens een unieke vakantiebeleving willen, wordt nu niet alleen het achterland ontsloten, maar wordt de vraag tot openstellen van de laatste restjes geteisterde duinen steeds pertinenter gesteld. Geholpen door het nieuwe PRUP Strand en Dijk, kunnen nu op bepaalde plaatsen o.a. strandbars in de zomer en constructies voor winter evenementen op het strand. Dit onder de noemer van 'duurzame kustontwikkeling'.

Is er dan geen bescherming?

Toch wel. De wetgever heeft een en ander voorzien ter bescherming van strand en duin. Een overzicht.

Gewestplan : Het gewestplan geeft de bestemming van elke m² in Vlaanderen aan. Zo kunnen bepaalde stukken grond of bepaalde terreinen aangeduid worden als woongebied, als natuurgebied, als landbouwgebied, als industriegebied. De gewestplannen voor het kustgebied beschermden eind de jaren '70 ongeveer 3.100 ha duinen als natuurgebied of natuurreservaat. Er werd ook 850ha vastgelegd als landbouwgebied. Belangrijke duingebieden werden echter nog bestemd als woongebied of industriegebied. Het resultaat is de wildgroei aan appartementen in de verschillende badplaatsen om nieuwe bewoners en duizenden toeristen een onderdak te bieden. Deze ontwikkelingen maakte dat de duingebieden aan onze kust vaak sterk

versnipperd zijn en voor de migratie van sommige dieren onvoldoende met elkaar verbonden zijn.

Duinendecreet : In 1993 werd een halt toegeroepen aan die snelle ontwikkeling met de aanduiding van beschermde duingebieden door het 'Duinendecreet'. Duingebieden met een oppervlakte van min. 2 ha, die voldoende biologisch waarde hadden of gebieden die als onvervangbaar werden beschouwd, werden aangeduid. In de duinen geldt voortaan een bouwverbod tenzij de werken in functie staan van natuurbehoud of kustverdediging. Naast deze beschermde duingebieden werd ook landbouwgebied aangeduid, waarvan een invloed uitgaat op de duinen. De aanduiding van de beschermde gebieden gebeurde in verschillende fasen. In totaal gebeurde een aanduiding van 336 ha 'beschermde duingebied' en 769 ha 'voor het duingebied belangrijk landbouwgebied'. De meeste beschermde duingebieden sluiten aan bij een bestaand natuurgebied (aangeduid op het gewestplan) en vormen zo een groter geheel.

VEN : Voor de bescherming van de Natuur in Vlaanderen bakende de Vlaamse regering het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN) af. In heel Vlaanderen wordt 125.000 ha afgebakend. In het VEN wordt natuur de hoofdfunctie. In de eerste fase van de afbakening werden ook verschillende duingebieden beschermd. De bedoeling is om op de ingeslagen weg verder te werken en via natuurplannen en specifieke regelgeving de natuur verder te versterken.

Europese beschermingsmaatregelen : In Vlaanderen gelden ook Europese regels, die duingebieden beschermen. Zo werden er vogelrichtlijngebieden aangeduid in het kader van de Europese Vogelrichtlijn van 1979. Daarmee werden heel wat gebieden beschermd voor de vogels. Om ook specifieke gebieden te beschermen omwille van de overige aanwezige natuurwaarden werden Habitatrichtlijngebieden aangeduid in de Europese habitatrichtlijn van 1992. Samen gaven de habitat- en vogelrichtlijnen vorm aan Natura2000. Instandhoudingsdoelen (IHD) moeten voor een gunstige staat van instandhouding voor deze gebieden zorgen.

Aankoop, inrichting en beheer : Naast de bescherming met wetgeving doet de overheid ook inspanningen om duinen aan te kopen en actief te beschermen en te ontwikkelen. Dit gebeurt in hoofdzaak door de het Agentschap Natuur en Bos en het Agentschap Maritieme Dienstverlening en Kust van de Vlaamse overheid. Gebieden zoals de Zwinbosjes, de Westhoekduinen en d'Heye zijn voorbeelden van aangekochte gebieden aan onze kust. Het aankooptempo bedraagt sedert 1997 zo'n 46 ha per jaar, waar dit tempo voor 1997 slechts 7 ha beliep. Maar ook Natuurpunt beheert heel wat duinengebied, samen met de kustgemeenten en private eigenaars.

Maar dit alles biedt blijkbaar geen voldoende bescherming. Ondanks de instandhoudingsdoelstellingen (IHD) neemt de natuurwaarde in heel wat gebieden af. Nochtans zijn deze kustgebieden essentieel in de kustverdediging en hebben de polders een essentiële rol in de waterhuishouding vanuit het binnenland.

Tragedy of the commons

Als iedereen wil genieten van een uniek stukje kust, zal er geen uniek stukje meer overblijven. Dit is dan ook een economisch verhaal, waarbij de handelsbelangen op korte termijn de nodige daden op lange termijn verhinderen. Zo wordt er –tegen beter weten in- vooral geïnvesteerd in een harde kustbescherming om de zeespiegelstijging meester te blijven. Steden als Londen, maar ook de kustzone in Nederland bewijzen dat het ook anders kan. Zij kiezen voor een meer natuurintegrerende aanpak. Voor de Vlaamse kust maakte Natuurpunt hiervoor [het Kappaplan](#) op.

Maar, de tragedy of the commons steekt steeds weer de kop op. Een recent voorbeeld zijn de verschillende visienota's op hoogbouw aan de kust. Waar De Panne, De Haan en Wenduine niet te vinden zijn voor hoogbouw, gaan in Oostende de bouwgroepen Versluys en Sleuyter samen met de Stad in zee om bouwhoogtes tot 22 verdiepen te realiseren. Alleen al op [de Oosteroever](#) komen er heel binnenkort 1200 appartementen met een heel arsenaal aan activiteiten. Intussen staan er in Oostende meer dan 1000 wooneenheden te huur of te koop (Immoweb, 11-10-2015).

Niet alleen ontbreekt er een daadkrachtig beleid om de leegstand van het bestaande patrimonium aan te pakken, of de verschillen in de sociale samenstelling van wijken, maar er ontbreekt ook visie op de effecten die deze concentratie van mensen heeft op de omgeving. Zo worden enerzijds de kosten van de vergrijzing aan de kust afgewenteld op de maatschappij en heeft men te weinig oog voor het aanpakken van de mobiliteit bij grote volksverhuizingen bij mooi weer. Anderzijds veroorzaakt een dergelijke concentratie van mensen ook een enorme druk op de laatste open gebieden, namelijk strand, duin en polder. Het beleid helpt veelal mee om de laatste stukken waardevolle natuur te ontsluiten met doorsteekjes, wandelpaden, massa-evenementen, polderverkavelingen, mountainbikepaden,...

De kust moet opbrengen, het hele jaar rond en bij elke weersomstandigheid. De gebruiker mag bovendien niet te veel gehinderd worden door het handhaven van de natuurbescherming. Graag geven we je een aantal dossiers waar de West-Vlaamse Milieufederatie momenteel mee de lans breekt voor een doordachte aanpak. Uiteraard zijn dit niet de enige voorbeelden, het zou ons echter te veel plaats kosten om deze allemaal op te sommen.

Voorbeeld : recreatie op het Zeebrugse strand bij Surfclub Icarus

Op 1 oktober 2015 besliste de provincieraad om surfclub Icarus in Zeebrugge te regulariseren. Al 28 jaar staat deze surfclub zonevremd in habitatgebied in één van de laatste restanten waardevolle wandelende duinen tegen natuurreservaat De Fonteintjes. Om de lijn gelijk te trekken met de andere surfclubs aan de kust, kreeg Icarus zelfs de toestemming om uit te breiden en om extra, niet-watergebonden activiteiten te organiseren in natuurgebied. Dit stond in de sterren geschreven: de Provincie maakt met Westtoer immers al langer [promotie voor deze surfclub](#), ook als strandclub.

Om geen grondige studie te moeten doen over de cumulatieve inname -ook door strandcabines en andere recreatieve voorzieningen- van habitatgebied, werd enkel het stukje van de surfclub bekeken. De conclusie was dat de waardevolle duinen kunnen gecompenseerd worden met het aanreiken van een ander stukje duin, aan de St-George's Day wandeling.

De bestemming van dat gebiedje zal recreatie met overdruk duin zijn. Omdat de Zeebrugse haven vreest dat er zand in haar richting zal komen -hoewel een natuurlijke duin net zand vastlegt- moet de duin op 1 meter hoogte, te meten van de vloer van de wandeldijk-afgetopt worden. Het spreekt voor zich dat, met dergelijke randvoorwaarden, de florabescherming via het Vegetatiebesluit een lege doos is.

De angst van het Havenbestuur (MBZ) voor instuivende zand wordt door de Stad Brugge net in de hand gewerkt door de vele grondbewerkingen aan het evenementenplein en de veelvuldige en nutteloze machinale strandreinigingen.

Conclusie: fouten uit het verleden worden vandaag geregulariseerd en versterkt, zonder de gevolgen voor de flora en fauna te willen zien -hoewel Europa daartoe verplicht. Daarenboven rekent men ook hier de externe kosten van dergelijk beleid niet mee. Immers, wie zal een wandelende duin stoppen? Hoe zal men de IHD behalen? We volgen dit dossier, samen met Natuurpunt Brugge op.

Voorbeeld recreatie in de Middelkerkse duinen : Warandeduinen en mountainbikes

Hoewel het dossier van Middelkerke in een negatieve sfeer is vertrokken, lijkt het hier de minst slechte kant uit te gaan. Al jaren worden de Warandeduinen, vooral buiten de zomermaanden, geplaagd door mountainbikers. Deze gebruiken niet alleen het wandelpad, maar baden zich ook een weg door de kwetsbare stukken duin. Hierdoor worden de leefgebieden van heel wat fauna, maar ook van uiterst zeldzame flora, grondig om zeep gereden. Waar Natuurpunt actie onderneemt om stukken af te spannen, worden draden doorgeknipt

en palen uit de grond getrokken. We kregen zelfs melding van reflectoren die tegen de bomen worden gehangen om ook 's nachts te kunnen rijden.

De laatste jaren werkt de Provincie (sportdienst ism. BLOSO) aan het openstellen en promoten van 9 mountainbikeroutes aan de kust. Het is natuurlijk minder interessant om de dijk en de Koninklijke Baan af te fietsen, dan stevig te trappen door het mulle zand. En, vermits de plaats in de Polders heel beperkt is, moet men uitwijken naar de duinen (volgens de sportdiensten). Met deze gedachte ontwikkelden de sportdiensten van Middelkerke en de Provincie een tracé waar voldoende afwisseling in die zin.

Omdat het niet mogelijk is om de duinen volledig af te sluiten voor deze sport, werd, samen met het Agentschap Maritieme Dienstverlening en Kust (MDK), het ANB, de provinciale sportdienst, Stad Middelkerke, Natuurpunt, WMF, BLOSO en Westtoer een alternatief tracé ontwikkeld. Zo worden de duinen minimaal belast, maar toch van een tracé voorzien. Daarnaast werd in overleg de hele route op grondgebied Middelkerke herbekeken. Omdat handhaving een groot probleem is, werden ook hier voorstel-afspraken opgesteld, in overleg met het gemeentebestuur en de Kustwerkgroep van Natuurpunt, waarbij uitbreiding naar andere vormen van intensieve recreatie (massa-evenementen, drones, paardrijden,...) werd uitgesloten.

Hoopvolle signalen, die -hopelijk- zullen aantonen dat dialoog met de verdedigers van de laatste restjes duin, naar win-win-situaties voor alle partijen kunnen leiden.

De uitgeholde bescherming van de kustpolders

De recreatiesector wil de link strand-duin-polder leggen, net als de natuur- en milieusector. Uiteraard gebeurt dit niet met dezelfde doelstellingen, maar wel vanuit een appreciatie voor het landschap, in haar huidige -hoewel al sterk verminkte- vorm. Hier is het dan ook niet de recreatie, maar wel de oprukkende bouwgordeel en de intensieve landbouw die sterke druk uitoefenen op het landschap en biodiversiteit. Net als bij het duinendecreet, moest een stevige bescherming de druk verlichten op deze oerwouden op kniehoogte.

De Vlaamse regering legde op 25 september 2015 dan ook de kaart met de historisch permanente graslanden in de landbouwstreek de Polders principieel vast. Samen met die kaart werd ook de manier waarop die graslanden beschermd konden worden, vastgelegd.

Dat de natuurbescherming niet tot het maximum zou gaan, daar waren we ons van bewust. Dat het echter zou verder bouwen op een politiek compromis, waarbij een stand-still het eindpunt was, daar hadden we ons niet aan verwacht. Uit de communicatie van de Boerenbond (andere hebben we bij het schrijven nog niet), kunnen we het volgende halen.

In het najaar 2014 ging een kaart in openbaar onderzoek met circa 12.000 ha percelen. Naast bijna 2000 positieve bezwaren (uitbreiding, of bevestiging), werden ook een aantal honderden bezwaren uit de landbouw ingediend. Hier was het voornamelijk de onduidelijkheid over de definitie van historisch permanent grasland uit het natuurdecreet en de harde bestemmingen of huiskavels die aangehaald werden. 10.000 ha kreeg geen bezwaren. En toch.

Op 3 juli keurde de Vlaamse regering een conceptnota goed, die bepaalde welke percelen effectief als historisch permanent grasland zouden worden bevestigd en voor welke bepaalde beschermingsbepalingen worden opgelegd. Op basis van die conceptnota werd 8037 ha bevestigd als historisch permanent grasland. Van die 8037 ha wordt 4988 ha beschermd via het Natuurdecreet. Niets nieuws. Deze percelen vielen immers nu ook al onder een wijzigingsverbod of vergunningsplicht.

De overige 3049 ha werd aangeduid als ecologisch kwetsbaar blijvend grasland (EKBG). Deze EKBG zijn graslanden, die de Europese Unie 'beschermt' in het kader het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Ze mogen niet geploegd worden. Andere handelingen zijn wel nog mogelijk. Dus doodsproeien, doorzaaien, opvullen,...mag. De graslanden gelegen in de speciale beschermingszones waarvoor al een wijzigingsverbod bestond, waren in 2015 al opgenomen in de verzamelaanvraag met de status EKBG. Voor de overige percelen gebeurt dit in 2016 en wordt nog een bezwaarprocedure voorzien. Dit geeft de mogelijkheid aan de landbouwer om, wanneer het reliëf effen getrokken is, een bezwaar tegen deze bescherming als EKBG in te dienen. Vanaf dan kan men ploegen en inzaaien met mais, bijvoorbeeld. Het besluit met de kaart wordt nu nog voorgelegd aan de Raad van State die binnen 30 dagen advies moet verlenen. Pas daarna wordt de kaart definitief vastgesteld.

Conclusie

De kustzone kent nu en in de toekomst heel wat uitdagingen. De huidige bescherming biedt blijkbaar nog te veel mogelijkheden tot het uithollen van de principes van de bescherming zelf. De beschermingsmaatregelen worden amper gehandhaafd. Of de wet wordt door de beleidsmakers zelf uitgehold in functie van een eenzijdige economische benadering. Deze bedient enkel de korte termijn noden, maar zorgen voor de verdere achteruitgang van de kustzone. Aan het beleid en de gebruiker om het behoud en herstel van de kustzone aan te vatten en verder te denken dan vandaag. Hoewel er lichtpuntjes zijn, lijkt een kentering in het denken nog niet voor morgen. Onder het motto van een hippe en economisch welvarende kust voor iedereen, wordt de natuur in duin en polder intussen stilletjes begraven.

Tekst : Bart Vanwildemeersch